

MAAELUMINISTEERIUM

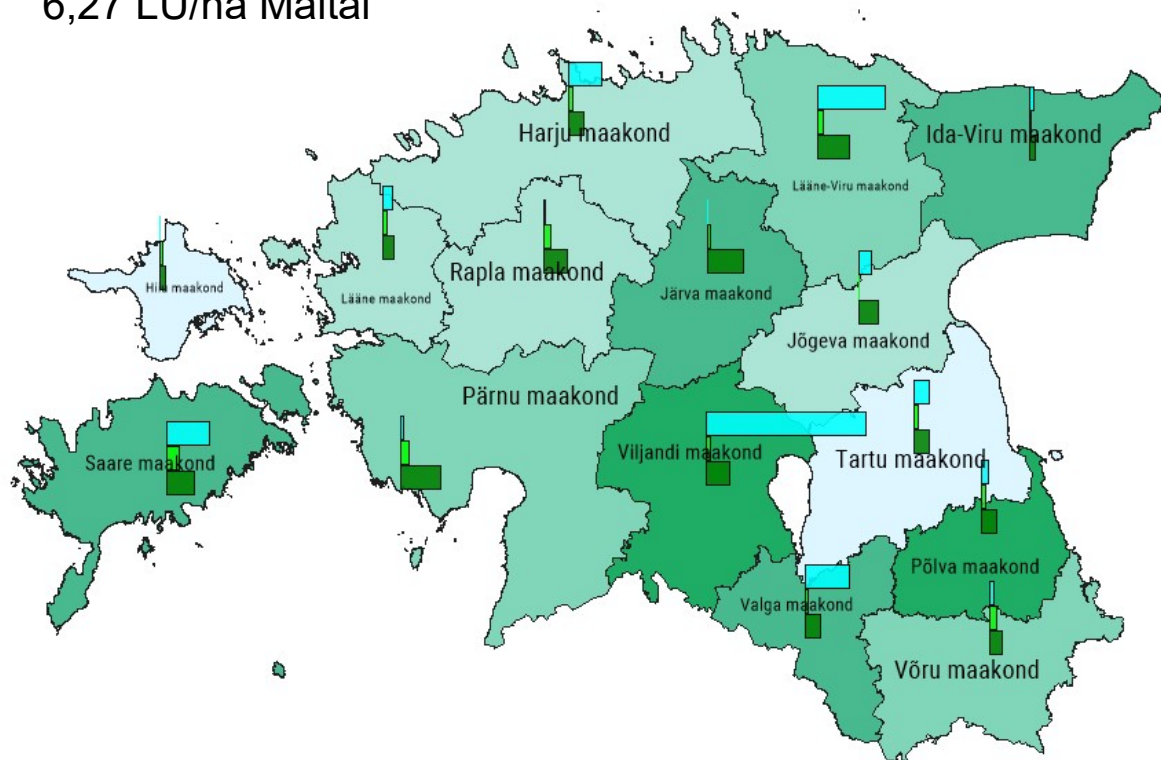
Ülevaade Eesti lihasektori positsioonist, arengutest ja tulevikusuundumustest

Marko Gorban
Maaeluministeerium

Lihafoorum 2020
10.11.2020

Lihaloomad Eestis

- Karjatamistihedus keskmises majapidamises oli 2019. aasta esialgseil andmeil Eestis 0,44 LÜ/ha, maakondade lõikes 0,26 LÜ/ha (Hiiumaa) kuni 0,63 LÜ/ha (Viljandimaa)
- EL keskmine karjatamistihedus oli 2018. aastal 1,23 LÜ/ha, ulatudes 2,7 LÜ/ha Hollandis ja 6,27 LÜ/ha Maltal

Karjatamistihedus maakondades LÜ/ha

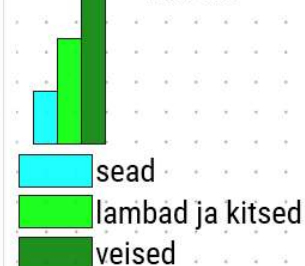
Allikas: FADN (2019 esialgsed)

Loomade arv maakondades

Allikas: PRIA 2019

120 000

Allikas: FADN (2019 esialgne; PRIA)

Tootja ja lihaloom

VEIS, LAMMAS, KITS VÕI SIGA REGISTRIS

4,803
registris veis, siga, lammas või kits

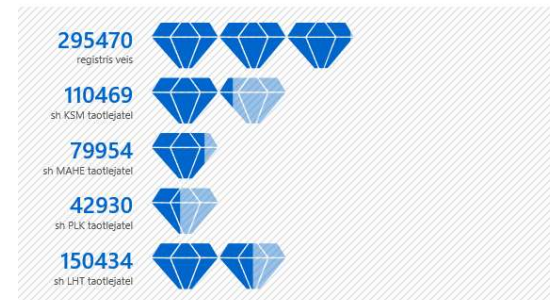
4,737
registris veis

2,094
registris lammas või kits

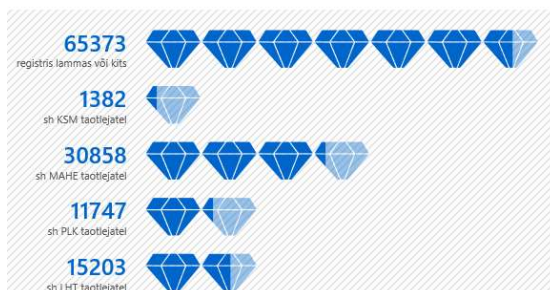
84
registris siga

- Lihalooma registreerinud isikud taotlevad:
47% ÜPT, 42% KSM, 79% PLK ja 62% MAHE hektaritest
- Keskkonnatoetuste taotlejate osatähtsus on madal:
KSM taotleb 8%, PLK 23%, MAHE 10%, LHT 31%
- Neile kuuluvates karjades aga on $\frac{2}{3}$ veistest, $\frac{1}{2}$ lammastest ja kitsedest, $\frac{1}{10}$ sigadest
- Samas ei taotle ÜPT (73% füüsilised isikud):
26% veise registreerinud isikutest, neil 6% veisest
40% lamba või kitse registreerinud isikutest, neil 12% lammastest ja kitsedest
55% sea registreerinud isikutest, neil 86% sigadest

"Roheloomad" veis

"Roheloomad" lammas ja kits

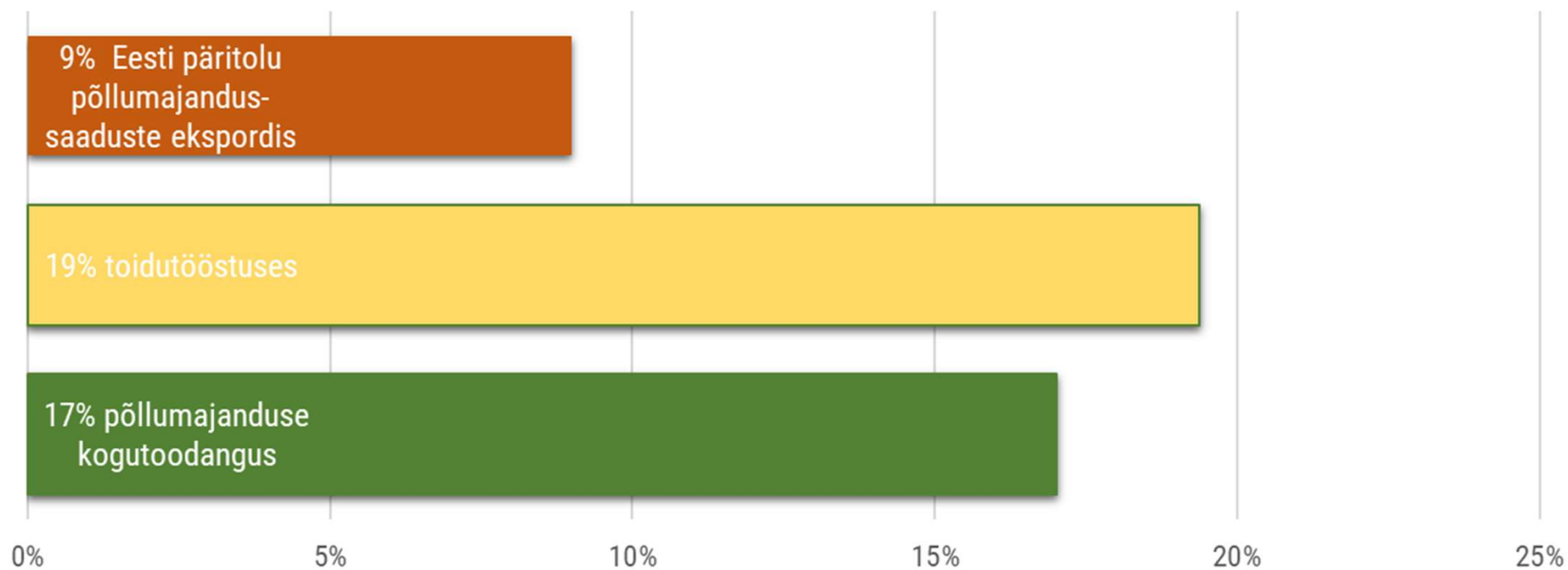
"Roheloomad" siga

Allikas: PRIA

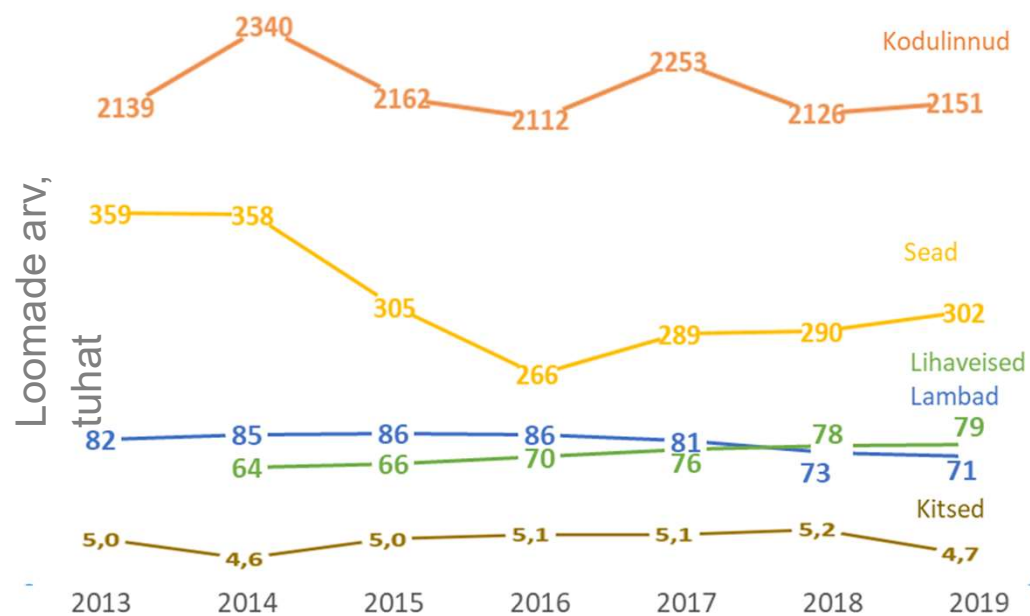
Liha tootmise, töötlemise ja ekspordi olulisus

Lihaloomade ja lindude toodangu väärtus, lihatööstuse müügitulu ja liha ning saaduste eksport aastatel 2017-2019

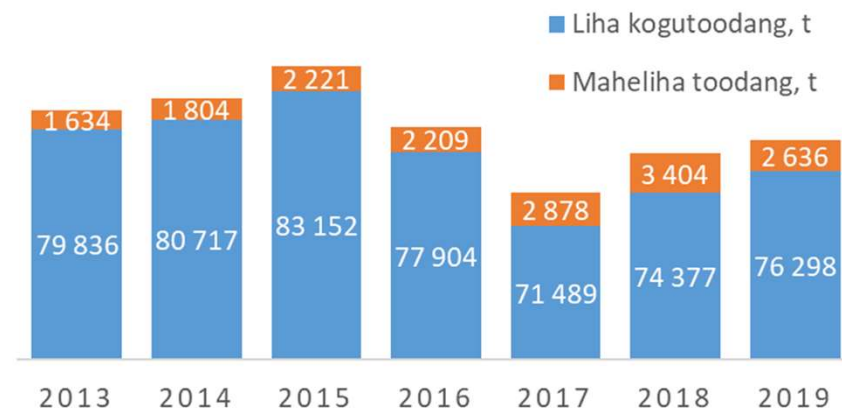
Allikas: SA

Loomade arv ja liha toodang

- 2013
 - Mahelambaid 41%
 - Mahekitsi 22%
 - Maheveiseid v.a.piimalehmad 17%
 - Mahekodulinde 1%
 - Mahesigu 0,3%
- 2019
 - Mahelambaid 46%
 - Mahekitsi 29%
 - Maheveiseid v.a.piimalehmad 24%
 - Mahekodulinde 1,7%
 - Mahesigu 0,2%

Maheliha toodang 2013= 2% Maheliha toodang 2019= 3,5%

Allikas: SA

Liha tarbimine Eestis ja maailmas

Liha tarbimine inimese kohta 2019

- EL
- OECD
- Maailm

Veiseliha

- 10,6kg
- 14,5kg
- 6,4kg

Sealiha

- 33,3kg
- 23,0kg
- 11,1kg

Linnuliha

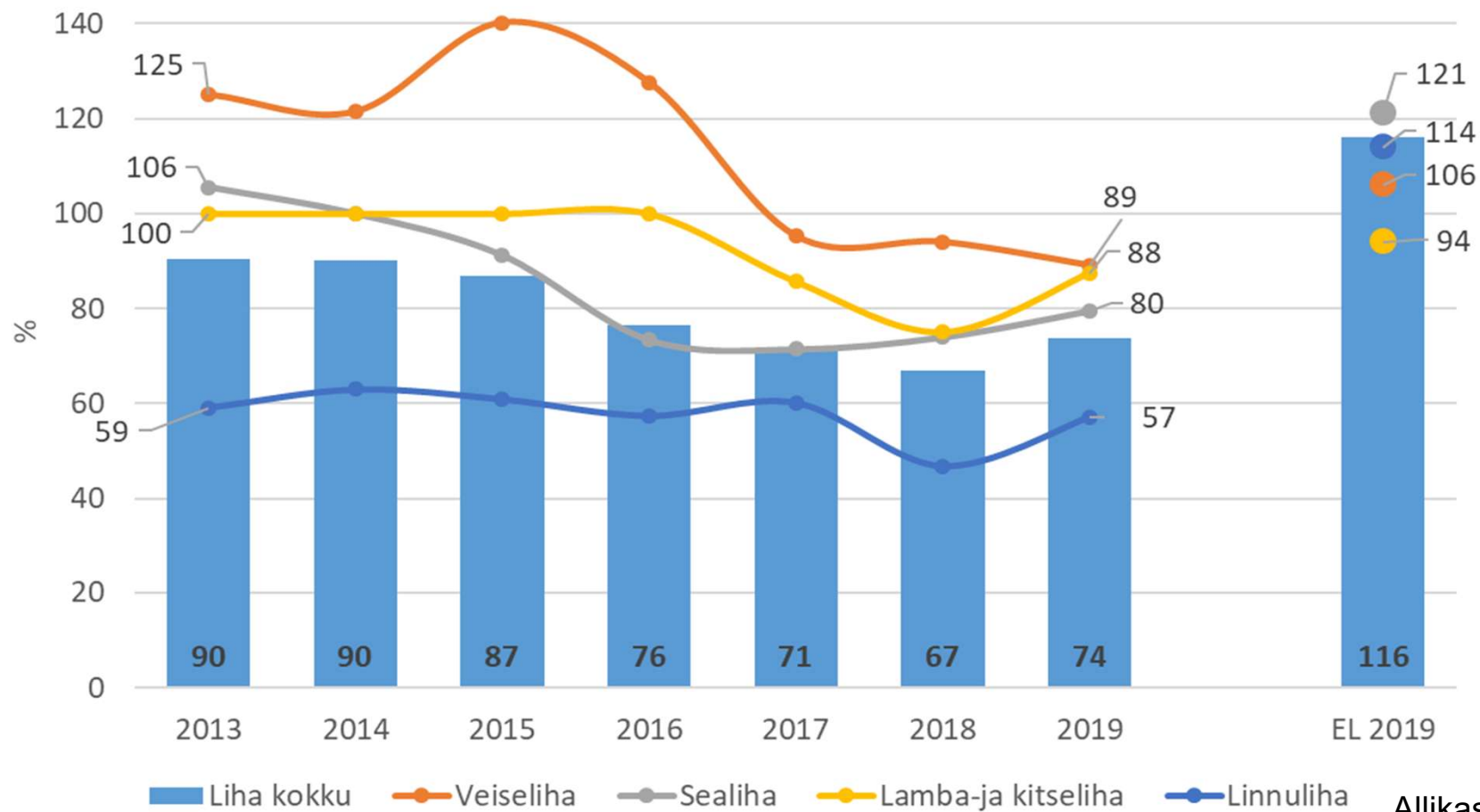
- 23,3kg
- 31,3kg
- 14,7kg

Lamba- ja kitseliha

- 1,4kg
- 1,3kg
- 1,8kg

Allikas: SA, OECD, DG

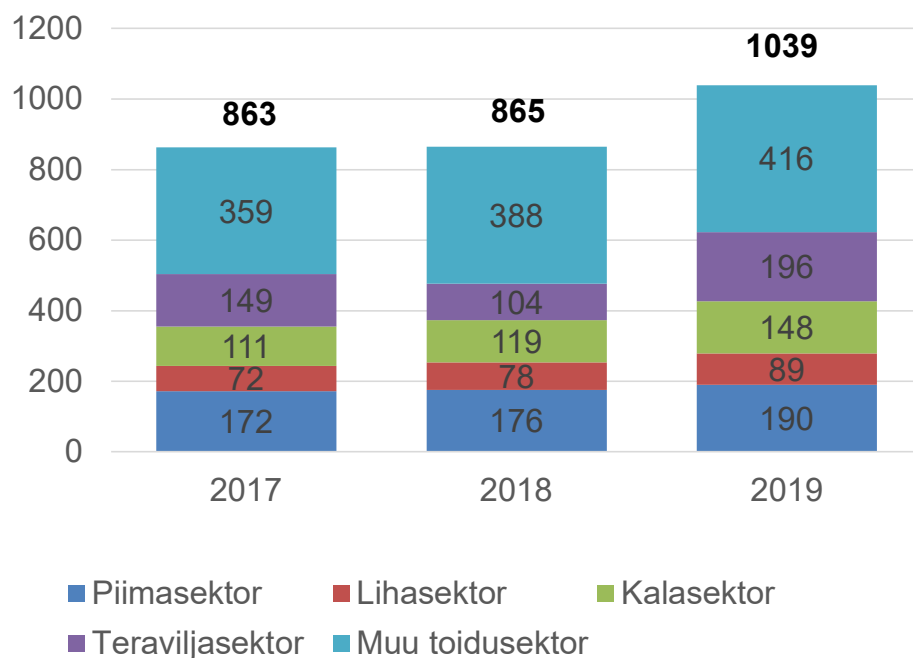
Liha isevarustus

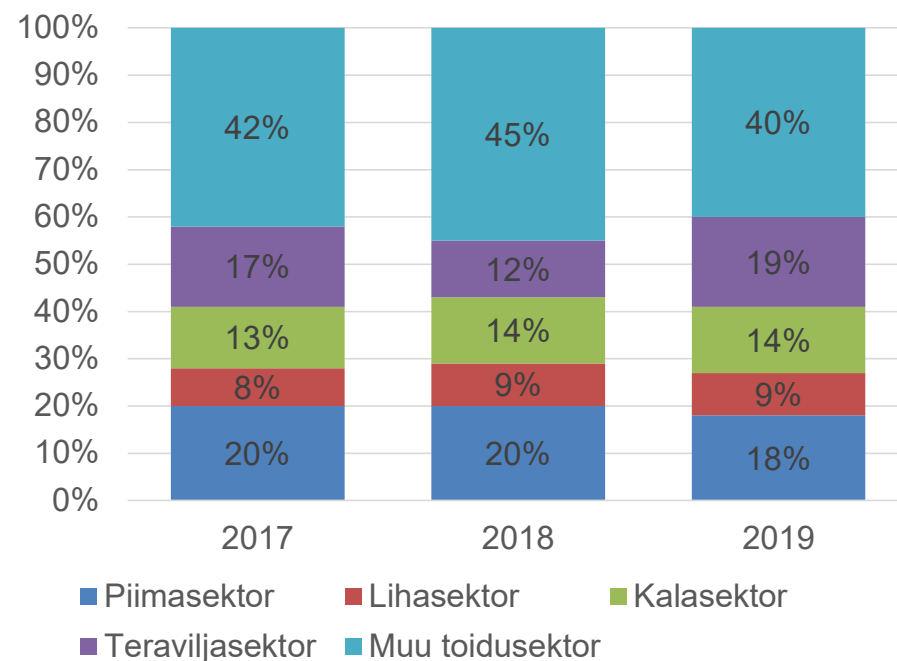
Allikas: SA, MEM, DG

Lihasektori eksport

Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade ekspordikäive 2017-2019 (mln €)

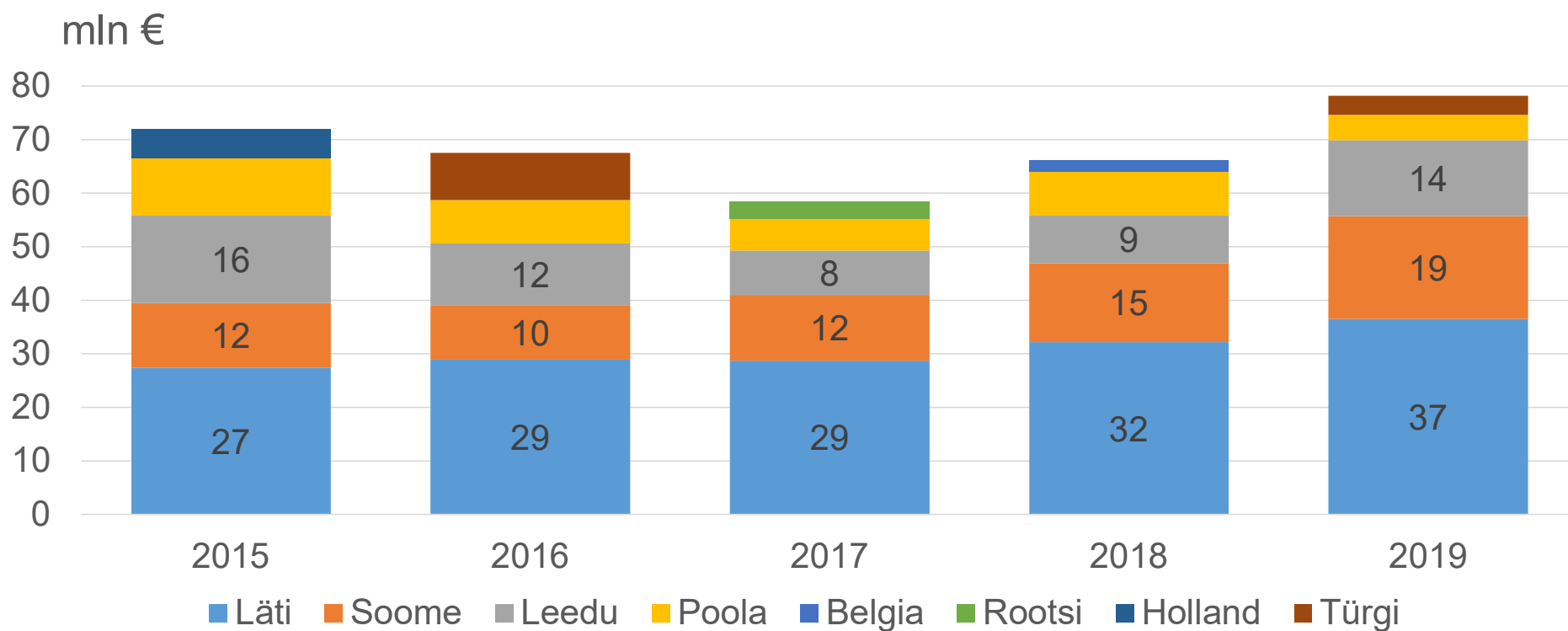

Osakaal põllumajandussaaduste ja toidukaupade ekspordikäibes (%)

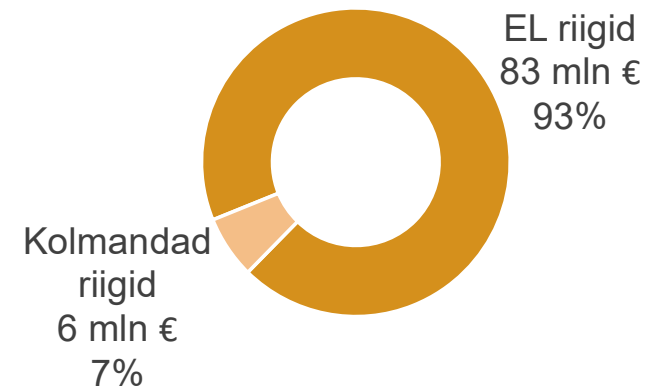
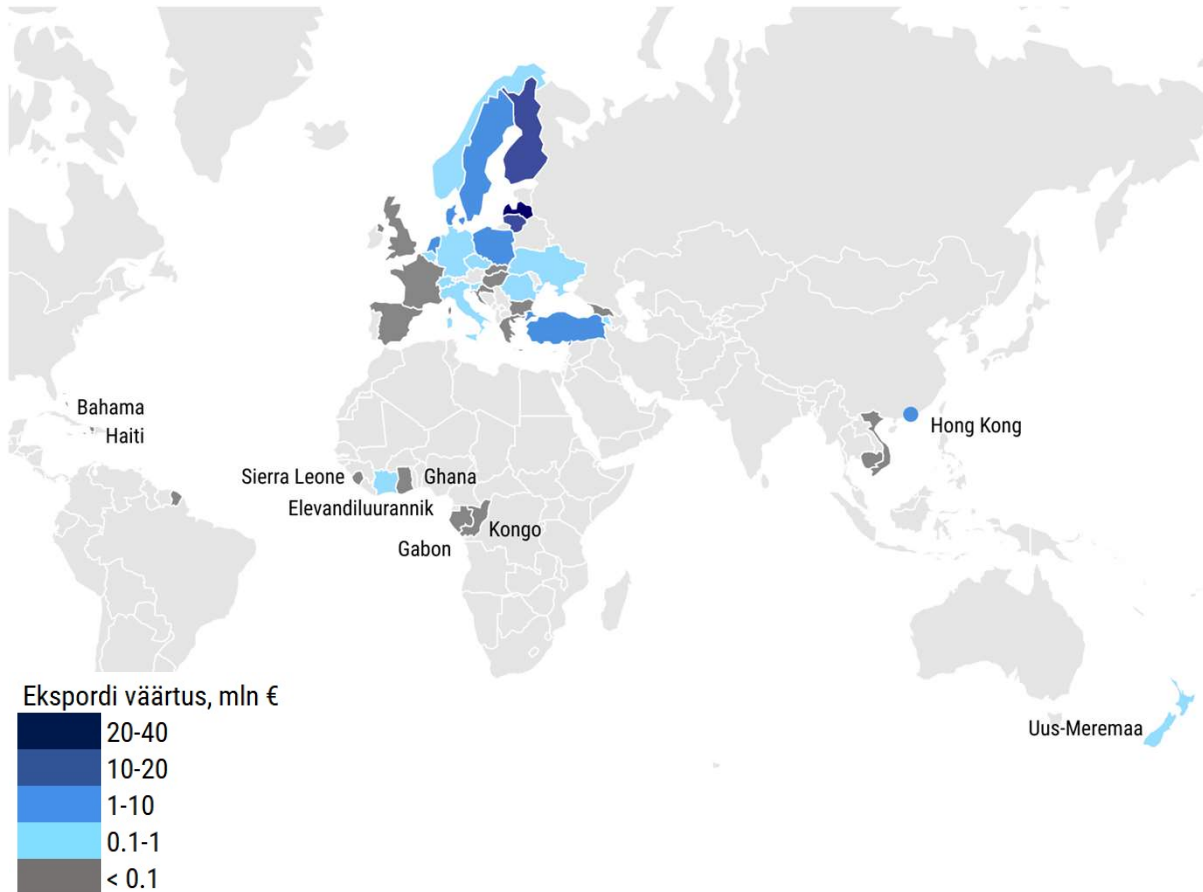
Allikas: EKI „Eesti toidusektori ekspordivõimekus“

Lihasektori ekspordi TOP 5 sihtriiki

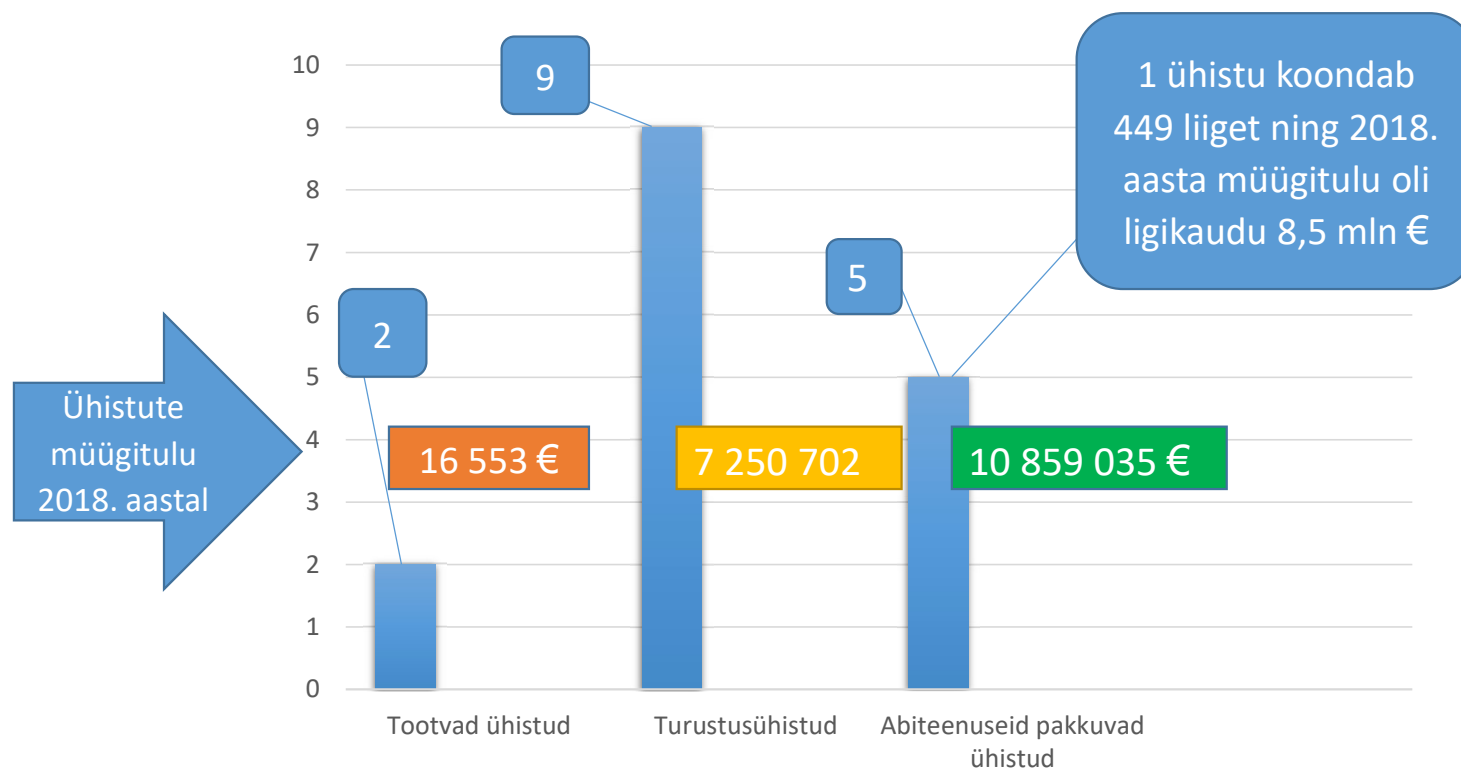
Allikas: EKI „Eesti toidusektori eksportivõimekus“

Lihasektori sihtriigid 2019

Allikas: SA

Lihaühistute tüübid, liikmete arv ning keskmine müügitulu

Allikas: Äriregister

Globaalsed arengud: OECD–FAO põllumajanduse ülevaade aastateks 2020-2029

Kas tootmises, tarbimises ja kaubanduses on oodata olulisi muutusi lähimal kümnendil?

Tootmine

- Tootlikkuse kasv investeeringute ja uuenenud agrotehnika arvelt
- Loomakasvatus laieneb
- Keskkonnakohustuste piirav mõju

Tarbimine

- Loomsete toodete ja rasvade suurem tarbimine
- Olulisi muutusi ei prognoosita

Kaubandus

- Suureneb tootmisega samas rütmis
- Olulisi muutusi ei prognoosita

Kuidas mõjutab pandeemia põllumajandussaaduste tootmist, tarbimist ja rahvusvahelist kaubandust?

Tootmine

- COVID-19 puhangu mõju suurus ja kestus pole kindel
- Tööjõu pakkumine ja transport võib takistada turustusahelat

Tarbimine

- Sissetuleku langusega kaasneb liha nõudluse vähenemine
- Tarbimisharjumuste muutus koduvälises tarbimises

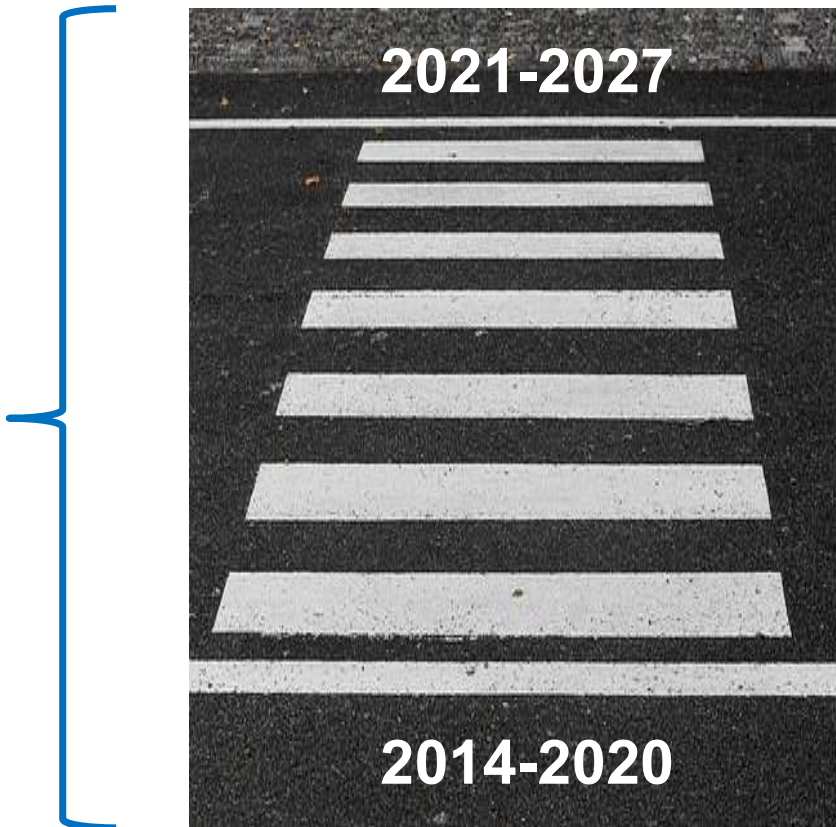
Kaubandus

- Tööjõupuuduse tõttu võib olla häiritud kariloomadega kauplemine
- Kiirestiriknevate toodete tarneahelad enam mõjutatud
- Võimalikud kaubandustõkked
- Kaubavedude hinna tõus

Võimalused ja suundumused uueks perioodiks

Ülemineku periood

2021-2022

- Maaelu arengukavade pikenemine 2 aasta võrra
- Vanad meetmed, uus raha
- Keskkonnatoetuste puhul võimalus võtta uusi lühemaid kohustusi, 1 aasta kaupa kohustusi pikendada
- Jätkuvad senised otsetoetused – ÜPT ja seotud toetused (valikuid võimalik iga aasta uuendada)
- Võimalus maksta üleminekutoetusi
- LEADER – uute kohalike

Arengud Euroopa Liidus: ÜPP 2021-2027

Tõhustada arukat, vastupidavat ja mitmekesist põllumajandussektorit, mis tagab toiduga kindlustatuse

Edendada keskkonnahoidu ja kliimameetmeid ning panustada liidu keskkonna- ja kliimaeesmärkidesse

Parandada maapiirkondade sotsiaal-majanduslikku olukorda

Sektori kaasajastamine põllumajanduses ning maapiirkondades teadmiste edendamise ja jagamise, innovatsiooni ja digiülemineku abil ning nende kasutuselevõtu ergutamine

TAGADA ÕIGLANE
SISSETULEK

SUURENDADA
KONKURENTSIVÕIMET

TASAKAALUSTADA
SUUTLIKKUS
TOIDUAINETE
TARNEAHELAS

KLIIMAMUUTUSTE
VASTASED
MEETMED

KESKKONNAKAITSE

SÄILITADA
MAASTIKUD JA
BIOLOOGILINE
MITMEKESISUS

TOETADA
PÕLVKONDADE
VAHETUST

ELUJÕULISED
MAAPIIRKONNAD

KAITSTA TOIDU JA
TERVISE KVALITEETI

Aruka ja vastupanuvõimelise põllumajandussektori toetamine

Toetada põllumajandustootja **elujõulisust tagavat sissetulekut ja vastupanuvõimet** kogu EL-is, et tagada toiduga kindlustatus

- Põhiline sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks
- Täiendav ümberjaotav sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks
- Tootmiskohustusega seotud sissetulekutoetus
- Saagi, loomade ja taimede kindlustusmaksete toetamine
- Loodusõnnetustes või katastroofides kahjustunud põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamise ja asjakohaste ennetusmeetmete rakendamise toetamine
- Investeeringud põllumajandusega seotud taristu korrastamiseks

Suurendada **konkurentsivõimet ja turule orienteeritust**, pöörates erilist tähelepanu teadusuuringutele, tehnoloogiale ja digiüleminekule

- Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud
- Toiduainetööstuste materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud
- Põllumajandustootjate ja toiduainete töötajate müügivõimekuse tõstmine
- Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine
- Mesindusprogramm (sektoripõhine sekkumisliik)
- Sektoripõhine sekkumisliik puu- ja köögiviljasektoris
- Sektoripõhine sekkumisliik muus sektoris

Parandada põllumajandustootjate **positsiooni tarneahelas**

- Tunnustatud tootjaorganisatsioonide loomise toetamine
- Tunnustatud tootjaorganisatsioonide arendamise toetamine
- Ühistulised investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse
- Liidu ja riiklike kvaliteedikavade rakendamise toetamine

Keskkonnahoiu ja kliimameetmete edendamine ning EL keskkonna- ja kliimaeesmärkidesse panustamine

Panustada **kliimamuutuste** leevendamisse ja nendega kohanemisse ning **säästvasse energiasse**

- Lupjamine
- Väärtusliku püsirohumaa säilitamine
- Metsa süsiniku sidumise ja kliimamuutuse leevendamise võimekuse suurendamine
- Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud

Edendada säästvat arengut ja selliste loodusvarade tõhusat majandamist nagu **vesi, muld ja õhk**

- Keskkonnapraktikate ökokavad
- Mahepõllumajanduse ökokava
- Mahepõllumajandusele ülemineku toetus
- Keskkonnasõbralik majandamine
- Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus
- Mulla- ja veekaitsetoetus
- Keskkonnakaitselised maaparandusrajatised

Panustada **elurikkuse** kaitsesse, edendada **ökosüsteemi teenuseid** ning säilitada **elupaiku ja maastikke**

- Ökoalade ökokavad
- Tolmeldajate tugiala ökokava
- Ökosüsteemi säilitamise ökokava
- Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus
- Karjatavate rohumaade toetus
- Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus
- Ohustatud tõugu looma pidamise toetus
- Elurikkuse soodustamine Natura 2000 erametsades

Maapiirkondade sotsiaalmajandusliku olukorra edendamine

Olla atraktiivne **noorte põllumajandustootjate** jaoks ja soodustada **ettevõtluse arengut** maapiirkonnas

- Täiendav sissetulekutoetus noortele põllumajandustootjatele
- Põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtluse soodustamine

Edendada **tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut**, sh biomajandust ja säästvat metsamajandust

- Investeeringud maapiirkonna ettevõtete arendamiseks
- Maapiirkonna ettevõtluskeskkonna arendamine
- Maapiirkonna ettevõtluse stardiabi
- Kohaliku arengu strateegiate koostamine
- LEADER – kogukonna juhitud kohalik areng
- Metsataristu korrashoid ja arendamine

Parandada EL-i **põllumajanduse reageerimist ühiskonna nõudlusele toidu ja tervise osas**, sh säästval moel toodetud ohutu ja toitev toit, toidu raiskamine, loomade heaolu

- Loomade heaolu toetus
- Loomade tervise kõrgemate majandamisnõuete toetus
- Loomataudide kontrollprogrammide alase koostöö toetus
- Mahepõllumajandusloomade heaolu toetus
- Toiduainetööstuste materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud

Sektori kaasajastamine põllumajanduses ning maapiirkondades teadmiste edendamise ja jagamise, innovatsiooni ja digiülemineku abil ning nende kasutuselevõtu ergutamine

- Nõustajate koolitus
- Nõustajate järelkasvu programmi toetamine
- Nõustamissüsteemi toetus (tugiteenused nõustajatele, koordineeriv keskus)
- Nõuandeteenuse osutamise toetus
- Teadmussiire
- Innovatsioonikoostöö
- Investeeringud bioressursside väärindamise tehnoloogiate demonstreerimiseks

Uue perioodi ümbrikud

ÜPP I samm
1,3 miljardit €
+30%

ÜPP II samm
702 miljonit €
-4%

Kuni 25%
+15% keskkond/kliima +2 noored

Kuni 30%

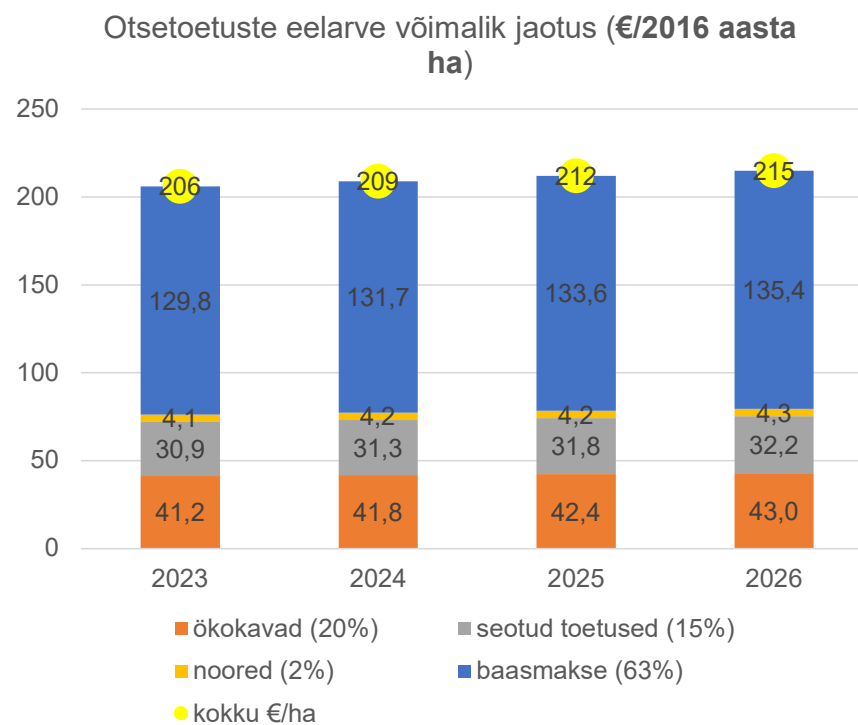
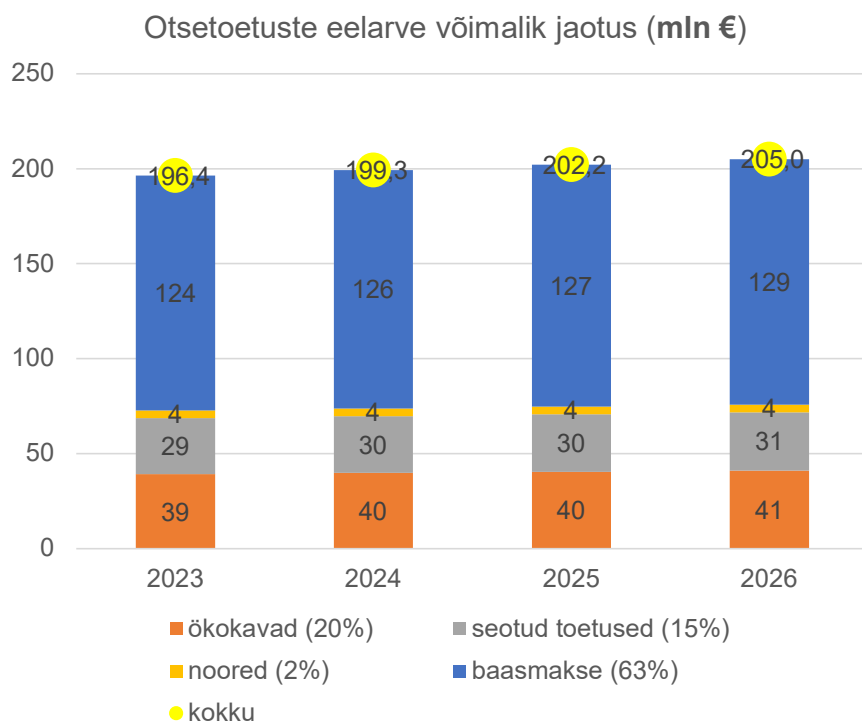

- Noored min 2%
- Seotud otsetoetused max 15%
- Ökokavad min 20%
- Baasmakse 63%

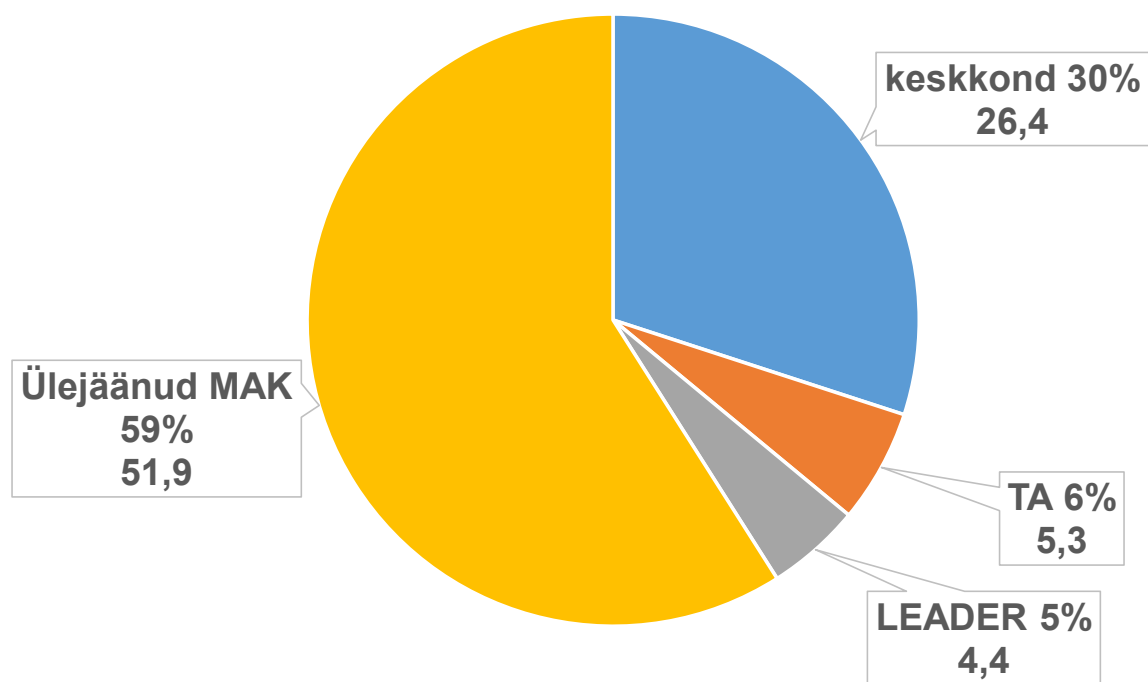
- LEADER min 5%
- TA max 6%
- Keskkonnameetmed 30%
- Ülejäänud 59%

Otsetoetuste proportsionaalne jaotus

Maaelu toetuste proportsionaalne jaotus

MAK 2023-2027 mln € aastas

ÜPP strateegiakava võimalused ühistegevuse toetamiseks

Tunnustatud tootjaorganisatsioonide loomise toetamine

Soodustada põllumajandustootjate ja põllumajanduslike tulundusühistute koondumist.

Tunnustatud tootjaorganisatsioonide arendamise toetamine

Toetada tunnustatud tootjaorganisatsioone juhtimisvõimekuse tõstmisel.

Ühistulised investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse

Ühistegevuse soodustamine töötlemise etapis.

Sektoripõhised sekkumisliigid Puu- ja köögiviljasektoris, mesindustoodete sektoris, muudes sektorites (teravili, kuivsoöt, seemned, veise- ja vasikaliha, piim ja piimatooted, sealih, lamba- ja kitseliha, munad, linnuliha).

Investeeringutoetused

- **Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud** – eesmärk soodustada põllumajandustootmises ressursitõhusust, vältida jäätmete ja heitmete teket ning vähendada tootmisest tulenevat keskkonnamõju
 - Kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemisega seotud investeeringud
 - Vee- ja õhukvaliteedi parandamisega ning muldade kaitsega seotud investeeringud
 - Investeeringud elurikkuse kaitseks
 - Karjatamist soodustavad investeeringud
 - Parema bioturvalisusega seotud investeeringud
- **Toidutööstuste materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud** – eesmärk toidutööstuste majandusliku võimekuse ja konkurentsivõime tõstmine ning seejuures vähendada keskkonnamõju

Investeeringutoetused noortele ja väikestele ettevõtjatele

Toetus põllumajandusliku tegevusega alustava noorele ettevõtjale

- Toetus aitab alustada äriplaanis kavandatud põllumajanduslike toodete tootmise alustamist või nende arendamise alaseid tegevusi
- Toetust saab kasutada materiaalse põhivara (sh bioloogilise vara) ostmiseks

Toetus väikeste põllumajandusettevõtete arendamiseks

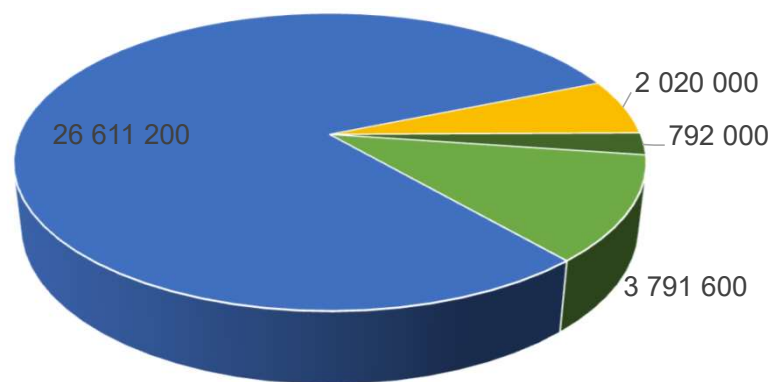
- Toetus aitab kaasa põllumajandusettevõtete mitmekesise struktuuri säilimisele, väikeste põllumajandusettevõtete põhivara moderniseerimisele ning väikeste põllumajandusettevõtete majandusliku toimimise parandamisele
- Toetust saab kasutada äriplaanis kavandatud põllumajanduslike toodete tootmise arendamise alaseks tegevuseks

Tootmiskohustusega seotud toetused pärast üleminekuperioodi (alates aastast 2023)

Tootmiskohustusega seotud otsetoetuse eelarve võib kokku olla kuni 15% I samba eelarvest. Eesmärk on kasutada võimalikult suures mahus eelarvevahendeid tootmisega seotud toetuste rakendamiseks.

Taastub ammlehma kasvatamise otsetoetus, mille toetusõiguslikkuse tingimused saavad olema sarnased käesoleval eelarveperioodil (aastatel 2015-2016) rakendatud toetusega.

Põllumajandustootmisega seotud toetuste eelarve
2015-2020 (33 759 582€)

- Puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetus
- Piimalehma kasvatamise otsetoetus
- Ammlehma kasvatamise otsetoetus
- Ute ja kitse kasvatamise otsetoetus

Loomade heaolu toetus

- Toetatakse piimaveiste ja hobuste keskkonnahoidlikku karjatamist, alternatiivsüsteemide rakendamist munakanade pidamisel ning suuremat pidamispinda munakana ja vuti kohta.

Võõrdepõrsaste, kesikute, nooremiste pidamisel toetatakse:

- suuremat pidamispinda sea kohta (sea kohta on rühmasulgudes tagatud 10% (sead kehakaaluga üle 85 kg) või 15% (sead kehakaaluga kuni 85 kg) suurem pidamispind võrreldes baasnõudega);
- sigade tegelusmaterjali mitmekesisitamist (sigadele on tagatud pidev juurdepääs vähemalt kahele erinevale tuhnimismaterjalile või tegelusobjektile ja tuhnimismaterjalile, millest vähemalt üks on looduslik materjal või looduslikust materjalist).

Emiste ja põrsaste pidamisel toetatakse anesteesia ja analgeesia kasutamist põrsaste kastreerimisel.

Karjatatavate rohumaade toetus

- Toetust saab püsirohumaade kohta, millel on enne 1. augustit karjatatud lihaveiseid, lambaid või kitsi. Püsirohumaad tohib niita või hekseldada alates 1. augustist
- Püsirohumaade ülekarjatamine on keelatud, samuti on keelatud taimekaitsevahendid ja väetised ja sõnnik
- Karjatatav rohumaade peab olema ümbritsetud taraga ja veekogu äärne külg
- Karjatatavatel loomad peab olema pääs varjualusesse (sh puude varju) või võimalus minna loomakasvatushoonesse
- Ministri määrusega kehtestatakse lubatud loomkoormus

ÜPP strateegiakava sekkumised mahepõllumajanduse toetamiseks

Mahepõllumajandusele ülemineku toetus

- 2-3 aastane kohustus mahepõllumajandusele ülemineku ajal
- Hektaritoetus ja loomade ning mesilasperede toetus

Mahepõllumajanduse ökokava

- 1-aastane kohustus
- Ainult hektaritoetus mahepõllumajandusega jätkajatele

Mahepõllumajandusloomade heaolu

- Mahepõllumajandusega jätkajatele
- Toetus loomade ja mesilasperede aasta keskmise arvu alusel

Toetused üksnes mahepõllumajanduse nõuete täitmise eest. Võimalus taotleda toetust ökokavadest, võtta KSM või teiste keskkonnasõbralike praktikate järgimise kohustus.

Lihasektori võimalused ja väljakutsed Roheleppe ja Talust taldrikule valguses

Jätkusuutlik toidutootmine kui tuleviku ärimudel

Talustaldrikule ja elurikkuse eesmärgid 2030. aastaks

Talustaldrikule

- Taimekaitsevahendeid vähem - 50%
- Toitainete kadu väiksem - 50%
- Väetisi vähem - 20%
- Antimikroobseid ravimeid vähem - 50%
- EL põllumajandusmaast mahemaa 25%
- Toidujäätmeid vähem - 50%

Elurikkuse strateegia

- 30% EL maast ja merest kaitse alla
- 10% EL maast ja merest range kaitse alla
- 30% ebasoodsas seisundis liikidest ja elupaikadest - paremaks
- 10% pm-maast maastikuelementide alla
- Istutada EL-s vähemalt 3 miljardit puud
- Toitainete kadu väiksem 50%
- Väetisi vähem 20%

PõKa 2030 roheleppe eesmärkide valguses

- Eestis on head eeldused keskkonnasõbralikuks toidutootmiseks
- Keskkonna säilitamisel teatud kitsendused - lisakulu, väiksem tulu = keskkonnahoid hüvitada
- Ühiskonna ootus - keskkonna säilitamine - positiivne kuvand
 - eeldus kõrge kvaliteedi ja lisandväärtusega toodete müügile ja ekspordile
- Tuleb tagada, et
 - põhja- ja pinnavesi heas seisus,
 - maa- ja mullakasutus tasakaalustatud ja jätkusuutlik,
 - looduse elurikkus, liigid ja elupaigad säiliks, ja
 - ohud inimeste ja loomade tervisele ära hoitud,
 - maastikud mosaiiksed,
 - kliimamuutuste mõjuga arvestatud

„Talust taldrikule“ - antibiootikumide kasutamine

Talust taldrikule (*Farm to Fork*) strateegia- 2030. aastaks vähendada EL keskmisena antibiootikumide kasutamist 50 %.

Toetav seadusandlus alates 28.01.2022 - uued otsekohalduvad Euroopa Liidu määrused:

Veterinaarravimite määrus 2019/6/EL

Ravimsööda määrus 2019/4/EL

Eesti tegevused :

Mikroobide antibiootikumiresistentsuse vähendamise tegevuskava veterinaarmeditsiini valdkonnas aastateks 2019–2023

inimtervishoius kriitiliselt oluliste antibiootikumide loomakasvatuses kasutamise piiramine - Põllumajandusministri määruse nr 21 muutmine on läbinud kooskõlastusringi ja on valmis allkirjastamiseks luuakse antibiootikumide kasutamise kohta veterinaarias e- andmebaas 2023 aastaks.

EMÜ teadlased on koostanud antibiootikumide kasutamise ravijuhised loomapidajale ja veterinaararstile

„Talust taldrikule“ – kestliku toitumise edendamine

Strateegia 1 suund on edendada toidu kestlikku tarbimist, hõlbustades üleminekut tervist toetavale ja kestlikule toitumisele

Probleem: üle poole täiskasvanud EL elanikkonnast on ülemäärase kehakaaluga, mis põhjustab toitumisega seotud haiguste laialdast levikut ja sellega seotud suuri tervishoiukulusid

Eesmärk: pöörata 2030. aastaks ELs ülekaalulisuse ja rasvumise määr langusesse – üleminek taimsemale toitumisele, s.t süüa vähem liha ja lihatooteid ning rohkem puu- ja köögivilju

KOM algatused mh on:

- EL ülene toidupakendi esikülje toitumisalase teabe esitamise süsteem (FOP)
- Toidu koostise muutmise edendamine tervist toetavamaks
- Toitainelised piirmäärad, millega piiratakse suure rasva-, suhkru- ja soolasisaldusega toitude propageerimist
- ELi vastutustundlike äri- ja turundustavade tegevusjuhend

Üleeuroopalise ühetaolise heaolumärgistuse loomine

- Erinevates liikmesriikides on kasutusel tootjate algatusel mitmed erinevad heaolumärgised.
- Praegune eesistujamaa Saksamaa on võtnud initsiatiivi ühetaolise heaolumärgistuse loomiseks
- Jagame liikmesriikide seisukohta, et ühtne heaolumärgistus on loomade heaolu toetav turundushoob, mis annab tarbijale positiivse sõnumi
- Küll aga peame vajalikuks selle rakendamist vabatahtlikkuse alusel, sest ühiskonna ja tootmise tasemed liikmesriikides on erinevad

Ebaausate kaubandustavade kasutamise tõkestamine

- Tasakaalus toidutarneahel tagab tarneahela osalistele õiglase sissetuleku ja tarbijale kvaliteetse ja mitmekesise toidu
- Seadus annab jõustumisel täiendava kaitse põllumajandustooteid ja toitu müüvatele ettevõtjatele, kes müüvad oma tooteid endast tugevamal majanduslikul positsioonil olevate ostjate võimalike ebaausate kaubandustavade eest
- Seaduses sätestatakse ebaausate kaubandustavadena maksetähtaegade, tarnete ja müügitingimustega seotud tehingud, mis on põllumajandustoodete ja toidu tarneahelas ebavõrdsel majanduslikul positsioonil oleva müüja ja ostja vahel keelatud
- Loetletud on 16 ebaausat kaubandustava, millest üheksa ebaausat kaubandustava on igal juhul ja alati keelatud ning seitse ebaausat kaubandustava, mis on keelatud juhul kui eelnevalt ei ole nendes kirjalikult taasesitamist võimaldavas vormis selgelt ja ühemõtteliselt kokku lepitud

MAAELUMINISTEERIUM

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Aitäh!